
Westenbrink Middelveld (imm. 28 september 1840), die eerder in Franeker had gestudeerd, werd in oktober 1844 proponent en deed op 5/6 november 1844 zijn doctoraal. Op 8 nov. 1846 werd hij bevestigd in het Friese Exmorra. De gaven van Middelveld, die vrijgezel was, kregen geen kans om verder aan het licht te komen: binnen een half jaar stierf hij.

Cohort 1840 op de keper beschouwd

Boven was al even sprake van het slechte arbeidsperspectief dat in de jaren dertig ontstond. Wat de gevolgen daarvan waren, wordt door Caljé gedemonstreerd aan de hand van zijn cohort 1840 (297-299). Hier doet zich voor de nauwlettende lezer meteen al een probleem voor: hoeveel en welke theologanten behoren er precies tot dit cohort? Bij een berekening van de sociale afkomst van cohort 1840 telde de auteur twintig personen (tabel 8.2); nu telt hij er achttien, maar noemt slechts dertien namen.⁴⁸ Deze dertien treft men zowel binnen als buiten het door Caljé uitgezette kader van 15 april 1840 – 14 april 1841; elf daarvan komen ook voor op de theologenlijst van 1840 of die van 1841. Onduidelijk blijft intussen waarom bepaalde in het *Album* geregistreerde personen, die toch eveneens binnen deze categorieën vallen, buiten Caljés cohort blijven. Anderzijds schijnt de Oostfries H.G. Eekhoff, die niet volgens de Nederlandse wet studeerde, door de auteur *wel* tot het cohort 1840 gerekend te worden, hoewel hij eerder dergelijke personen uit zijn statistisch materiaal had gedelgd.⁴⁹ Omdat het slechts een klein aantal personen betreft, worden de door de auteur berekende percentages vanwege de genoemde onzekerheid minder betrouwbaar. Bij nader toezien blijkt dat ook het beeld dat hij van zijn ‘40-ers’ schetst niet in alle opzichten betrouwbaar is; de werkelijkheid is minder somber geweest dan hij doet voorkomen.

⁴⁸ Daar – zie n. 2 – de inhoud van Caljés database niet publiek is, kan op deze vraag geen uitsluitsel verkregen worden.

⁴⁹ H. G. Eekhoff (imm. Gron. 6 okt. 1840) verkreeg 7 mei 1844 bij de Oostfriesse coetus zijn *licentia concionandi*.

⁵⁰ Als R.H. Middendorp (imm. 28 nov. 1839; predikantenlijst 1840) ook tot het cohort 1840 behoort, zijn het er zes.

Het verhaal van Potgieter en de realiteit

Om de situatie van de achttien theologanten van cohort 1840 te typeren, verwijst Caljé naar een bij Jensma aangetroffen ironisch verhaal van Potgieter, ‘Als een visch op het drooge’. Caljé: eenmaal kandidaat geworden konden zij ‘niet veel anders doen dan zich als hulppredikant ... verhuuren aan een oudere voorganger. ... Deze hulppredikant kreeg in die situatie nauwelijks het vertrouwen van de gemeente. In Potgieters verhaal vertrekt deze proponent tenslotte gedesillusioniseerd naar Indië. Het hulppredikantschap was ook de uitweg voor de meeste studenten van ons cohort’ (298).

Deze voorstelling van zaken is niet slechts te somber, maar ook ongenueanceerd. In de eerste plaats omdat slechts vijf van de ‘40-ers’ na hun proponenten voor korte of langere tijd officieel hulpprediker waren.⁵⁰ Vier van hen werkten bovendien in een gemeente